

Fecseg a felszín, hallgat a mély

Néhány gondolat József Attila *A Dunánál* című verséről

József Attila (1905. április 11., Budapest - 1937. december 3., Balatonszárszó) a magyar irodalom egyik legeredetibb és legzseniálisabb alkotója. Tehetsége abszolút ösztönös tehetség, mondhatni: genetikai adottság; költői hangja a legtisztább irodalmunkban. Sorsa megdöbbentő párhuzamokat mutat Sértő Kálmánéval (1910 - 1941), azzal a - művészetük és torzított értékelésük szempontjából - jelentéktelen különbséggel, hogy míg Sértőt a hagyományosan átpolitizált és "megideologizált" irodalomtörténet "nyilas költővé" fokozta le, addig József Attilát "kommunista költőként" aposztrofálják még ma is a differenciálásra képtelen és költészete lényegi mondanivalóját nem értő, illetve félreértő ítések.

A *Dunánál* című vers József Attila utolsó éveiben, egészen pontosan 1936 júniusában íródott. Ezt a költeményt a mindent mindenáron kategorizálni, osztályozni és minősíteni akaró irodalomtörténet a költő "programversei" közé sorolja, csakúgy, mint a *Hazám*-at. Ez a megállapítás annyiban igaz, hogy József Attila a *Szép Szó* önálló kötetekben is kiadott, *Mai magyarok régi magyarokról* című kölönyszámainak bevezetőjeként írta ezt a verset.

Szerkezetileg a vers három részre tagolható: az elsőben a költő "megközelíti" a költemény tárgyát, "beleilleszti" az olvasót ("*A rakodópart alsó kövén ültem...*"), a második részben vallomásszerűen kinyilvánítja a hozzá való viszonyát ("*Tudunk egymásról, mint öröm és bánat./Enyém a múlt és övék a jelen.*"), a harmadikban pedig az ebből következő magatartást szögezi le ("*A harcot, amelyet őseink vívtak / békévé oldja az emlékezés / s rendezni végre közös dolgainkat, / ez a mi munkánk; és nem is kevés.*")

A harmadik rész párhuzamba állítható Ady Endre halhatatlan soraival: "*Dunának, Oltnak egy a hangja*". József Attila ugyanis nem csak nemzetben belül gondolja rendezni "közös dolgainkat", tehát nem csak a magyar társadalmat megosztó és feszítő szociális és kulturális ellentéteket kívánja feloldani, hanem a térségben élő társnemzetekhez való viszonyt is el akarja igazítani. Erre utal ez a két sor: "*Anyám kún volt, az apám félig székely, / félig román, vagy tán egészen az.*"

A költő "kommunistaságát" ez a vers is cáfolja: nem hirdet osztályharcot, nem prófétálja a marxizmust, hanem föl vállalja a múltat, az őseket; a folydogáló Duna mint a történelmi folytonosságot szimbolizáló költői eszköz éppen ezt hivatott kifejezni. "*Verset írunk - ők fogják ceruzámat / s én érzem őket és emlékezem.*" - olvassuk. S később azt írja, hogy a múltnak "szelíd jövővel" adósai a mai magyarok. Ez nem egy kommunista költő világforradalmi látomása, hanem egy előrelátó, múltat, jelent és jövőt felmérő lírai alkat határozott állásfoglalása.

A *Dunánál* című vers József Attila eltagadott-félremagyarozott hazafias versei közé tartozik. Ez a költemény egyértelmű kinyilvánítása a költő hovatartozásának, hazája iránti szeretetének és a békeséges magyar jövőbe vetett hitnek. Nem leszámolást, pogromot, alantas proletárindulatokat szít, hanem megbékélést, nemzeti kiegyezést sürget: "*Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa*".

Amikor József Attila költészetével feltöltekezünk, akkor bontsuk ki azt a kommunista történetírás és kultúraszemlélet ideológiai sírkamrájából; ne csak "l'art pour l'art" gyönyörködjünk verseiben, hanem figyeljünk oda azok mondanivalójára is; ne csak a "fecsegő felszín" lássuk, hanem a "hallgatag mélyt" is: mert ennek a tragikus sorsú zseninek megfontolandó üzenete van számunkra; felfoghatjuk ezt úgy is, hogy "rég Magyarok mai magyarokról" beszélnek, azaz szép szóval formálják korunkat.